

Kansenongelijkheid begint in Nederland al heel vroeg. En wie eenmaal in een hokje zit, komt daar niet makkelijk meer uit. Marjolein Moorman weigert zich bij die maatschappelijke status quo neer te leggen. Want ongelijkheid is oplosbaar, zegt ze vurig. Door wie? "Door de politiek natuurlijk! Waar los je het anders op?"

MARJOLEIN MOORMAN, WETHOUDER AMSTERDAM:

"Kansenongelijkheid niet accepteren"

Marjolein Moorman is op dit moment de bekendste wethouder van Nederland. Die bekendheid dankt ze aan de media-aandacht die de Amsterdamse politiek als vanzelf genereert en aan de indrukwekkende documentaireserie *Klassen*. Maar ook dankt ze haar zichtbaarheid aan zichzelf. Aan haar durf om de barricade op te gaan ('Politiek is niet voor bange mensen') en buiten de gebaande paden te treden als het om gelijke kansen voor Amsterdamse kinderen en jongeren gaat.

Weinig geld

Haar bestseller 'Rood in Wasenaar' doet ook een duit in het zakje. Openhartig vertelt ze over hoe het is om in de jaren zeventig en tachtig in het welgestelde Wasenaar op te groeien in een gezin met weinig geld. Waar haar ouders ervoor zorgen dat de drie kinderen geen tekort voelen en de auto de deur uitgaat zodat er toch geld is voor sport en muziekles. Maar ook waar Marjolein op haar 25ste wees wordt en haar ouders haar ongewild een flinke financiële schuld

nalaten. Mede door geluk slagen ze erin de schuld af te lossen.

Op de vraag waarom ze zo veel van zichzelf laat zien in haar boek, reageert de PvdA-wethouder enigszins verbaasd: "Waarom niet? Ik kan me niet voorstellen dat andere mensen geen onzekerheden of tegenslag kennen. Met dit boek heb ik willen laten zien dat politiek een mensenvak is, waar mensen beslissingen nemen die andere mensen raken en waar menselijkheid onderdeel van is. Ik maak me heel veel zorgen om het toenemende cynisme en wantrouwen in de politiek, dat echt veel kapot maakt. Als we denken dat we het niet meer in de politiek kunnen oplossen, dan vind je ook

geen oplossingen. Je kunt het niet aan de markt overlaten, want die gaat niet over brede welvaart. We hebben geen alternatief, we hebben de democratie nodig."

Niet wegpoetsen

Van een 'roepende in de woestijn' werd Moorman de afgelopen twee jaar landelijk het gezicht en voorvechter van kansenongelijkheid. Voelt het als een overwinning dat het eindelijk op de agenda staat of is het vooral triest dat het nodig is? "Allebei. Ik zou willen dat het niet nodig was. Tegelijkertijd is het goed dat de échte gezichten van kansenongelijkheid, zoals Gianni en Anyssa uit *Klassen*, weer gezien worden. Sociaal en betrokken zijn is niet uit de samenleving verdwenen. Maar mensen moeten wel weten dat er kansenongelijkheid is. De politiek moet het niet wegpoetsen of veronderstellen dat het je eigen schuld is dat je in die situatie zit. Want wat kunnen die kinderen daar nou aan doen?", zegt ze verbolgen. Ons land telt meer dan een miljoen mensen die onder het Wettelijk Sociaal Minimum (WSM) leven,

Over Marjolein Moorman

Sinds 2018 wethouder Inburgering, Onderwijs, Armoede en Schulden in Amsterdam. Marjolein wil de meritocratie bij het grofvuil zetten en kansenongelijkheid met latere selectie in het onderwijs aanpakken.

met ongeveer een op de dertien kinderen in armoede. In Amsterdam ligt het aantal nog veel hoger. Waarom accepteren we dat? Die vraag werpt Moorman in haar boek op: "Het is onbegrijpelijk, want het gaat om een oplosbaar probleem, bijvoorbeeld door de lonen en bijstandsnormen te verhogen. Veel van deze mensen werken ook gewoon. Toen staatssecretaris Marga Klompé de bijstand invoerde, deed ze dat met het idee dat mensen zich nog een bloemetje op tafel konden veroorloven. Nu kijken we met wantrouwen naar mensen die niet goed verdienen, en dat hangt samen met de meritocratie. Terwijl ze vaak ook nog belangrijk werk doen. Stel dat

'De politiek moet
kansenongelijkheid
niet wegpoetsen'

de schoonmakers een dag staken, dan wordt het een chaos."

Kwartje

Meritocratie. Het woord is gevallen. Rood in Wassenaar is doordrenkt met de term die Moorman (tevens voormalig universitair hoofddocent) uitgebreid analyseert. Ze laat zien hoe de bedenker van het woord in 1958 een dystopisch wereldbeeld schetste. En hoe het daarna juist een nastrevenswaardig ideaal werd, zelfs in de ogen van de sociaaldemocraten. In een meritocratie word je door hard te werken (en kansen te grijpen) van een dubbeltje een kwartje. Maar hoe rechtvaardig is dat, vraagt Moorman zich af. Waar je mee wordt geboren, zoals intelligentie, is niet je eigen verdienste.

'Succes is vaak niet een keuze, maar grotendeels het gevolg van toeval en geluk', schrijft ze.

Verzet

De ingesloten beelden van de meritocratische ladder leiden tot zelfingenomenheid bij succesvolle mensen en tot gekrenkte trots en vernedering bij achterblijvers. En het 'bedrieglijke ideaal' gaat gepaard met verlies van solidariteit, vreest Moorman, waardoor mensen hoger op de ladder zich steeds minder bekommeren om degenen onderaan. Daar wil de wethouder zich niet bij neerleggen.

"Kansenongelijkheid is een kwestie van ons allemaal, omdat we allemaal last gaan krijgen van die kloof. Door de lage lonen is onze publieke sector uitgehold. Het is steeds moeilijker om daar mensen voor te vinden en daarmee verliezen we allemaal. Het is zonde dat we ons potentieel niet benutten. Op fundamenteel niveau maakt de kloof de samenleving minder prettig leefbaar. De ongelijkheid leidt tot wantrouwen en toenemend populisme en op een gegeven moment tot verzet. Maar we kunnen er iets aan doen. Vergeleken bij de klimaatproblematiek, waar je wereldwijde afspraken voor nodig hebt, is dit een peulenschil." In haar boek zet ze de meritocratie bij het grof vuil. Gevraagd naar een ander beeld dan die ladder, antwoordt ze: "Gelijkwaardigheid. Een beeld van náást elkaar staan. Samen bouw je die samenleving en daarbij hebben we iedereen nodig. Hoe kunnen we neerkijken op mensen met een mbo-opleiding als je bedenkt dat de samenleving zonder hen vastloopt? We moeten op onze taal gaan letten, op die ingesloten boodschappen van hoog en laag. Maar ook naar het systeem kijken: waarom krijgen vmbo-leerlingen

minder jaren onderwijs? En waarom verdienen leraren op het vmbo minder dan op het gymnasium? En aan de top moeten mensen het minder als alleen hun eigen verdienste zien." Hoe jongeren zelf meer betrokken kunnen worden bij het kansrijker worden, vindt Moorman een goede vraag. "Als ik gastlessen geef of hen op het stadhuis rondleid en vertel over democratie, valt het me op dat ze heel solidair zijn en anderen wat gunnen. Ergens onderweg verliezen we dat; ik denk na de basisschool, door al die hokjes. Waarom kijken we niet beter naar kinderen en jongeren en bieden we ze die solidariteit niet? Als we goede leiders willen opleiden, is

'Zonder mbo'ers
loopt de samenleving
vast'

goed onderwijs belangrijk maar ook het kunnen ontwikkelen van empathisch vermogen."

Vertrouwen

Hoe kunnen deze jongeren meer voor zichzelf opkomen en emanciperen? "Ik vind echt dat jongeren meer ruimte moeten krijgen om zich te ontplooien en te ontwikkelen. We vragen zó veel van onze kinderen. Heb vertrouwen in je kind. Ouders zijn bang dat hun kinderen in brede brugklassen afzakken, maar intelligentie kan je niet verliezen." Volgens Moorman kan Nederland een voorbeeld nemen aan Denemarken. Ze prijst het Deense systeem van toegankelijke kinderopvang, brede talentontwikkeling en selectie op zestienjarige

"Geen kinderen meer in armoede en geen ongelijke kansen. Voor minder doe ik het niet."

Foto: Jitske Schols

De lees-, luister- en kijktips van Marjolein Moorman

- Documentaireserie van Sarah Sybing en Ester Gould: 'Klassen'.
- Boek van Michael J. Sandel: 'De Tirannie van verdienste'.
- Podcast van The New York Times: 'Nice white parents'.

leeftijd. "Met als gevolg minder ongelijkheid en met prestaties die minstens even goed zijn." Moorman is een van de bekendste pleitbezorgers van brede brugklassen. En van de basis op orde krijgen, wat niet makkelijk is met het lerarentekort. Want de kloof ontstaat al heel vroeg en vergroot zich binnen het onderwijs. Het onderwijs dat iets heeft van een sjoelbak, schrijft ze in haar boek. Daarin is ze ook eerlijk over haar eigen worsteling bij het kiezen van een school voor haar dochters.

Dilemma

Voor veel ouders is het een herkenbaar dilemma, dat je niet wilt meewerken aan segregatie, maar er toch onderdeel van wordt. Uiteindelijk laat dat haar niet los en wordt dit voor Moorman een belangrijke drijfveer om in 2010 de politiek in te gaan. Hoewel kansenongelijkheid in het onderwijs een hardnekkig probleem is, geeft Moorman niet snel op. Dat zit hem misschien ook in de woorden die ze gebruikt. Gisteren sprak ze nog met het netwerk van 'kan wel'-scholen. "In het Onderwijs Netwerk Amsterdam delen we wat wel werkt. Het is fantastisch om te zien dat als je als wethouder ruimte kunt geven, dat het scholen lukt met die brede brugklassen of met het verbeteren van het lesonderwijs. Die scholen kunnen weer andere scholen inspireren. Het gaat niet om elk kind op de havo of het vwo te krijgen. Dat is geen gelijkheid. Het gaat om je talenten ontwikkelen en je ontplooiën."

Het buiten de gebaande paden bewegen is belangrijk voor Moorman. Over veel oplossingen gaat ze als lokale wethouder niet. De macht voor de aanpak van armoede en schulden ligt bij de ministeries. De aanpak van ongelijkheid in het onderwijs ligt grotendeels bij de verantwoordelijke minister en schoolbesturen. Teleurgesteld is ze over het kabinetsbesluit om de voorschool niet voor alle jonge kinderen kosteloos beschikbaar te maken. Toch haalt Moorman uit de kast wat kan. In haar boek komt een reeks voorbeelden voorbij, zoals de Jongeren Schuldenvrije Start, meer geld voor scholen in achterstandswijken, bonussen en parkeervergunningen voor leraren, begrenzen van de schoolouderbijdrage en high dosage tutoring.

Ongelijk investeren

Haar credo is niet voor niets: ongelijk investeren voor gelijke kansen. Want waarom zou je zorgen voor het mattheuseffect? Als je iedereen gelijk behandelt, krijgen degenen die al meer hebben, nog meer. Ook de bijlesindustrie, waarbij een kwart van de groep 8-kinderen in Amsterdam bijles volgt, baart haar zorgen. Net als het lagere schooladvies dat twee op de tien leerlingen (van laagopgeleide ouders) in haar stad krijgen. Doorstromen naar een hoger schoolniveau, het zogenoemde stapelen, gebeurt vaak niet. Daarmee wordt het schooladvies een selffulfilling prophecy.

Moormans handelen wordt ook buiten Amsterdam opgemerkt. Kan zij als wethouder, zonder de gevoelde Randstedelijke arrogantie, een voorbeeld zijn voor steden als Heerlen? "Ik denk dat problemen met kansenongelijkheid en het lerarentekort niet specifiek voor Amsterdam zijn, maar voor het hele land gelden en vooral voor krimpgebieden. Ik durf wel te stellen dat voor mensen in een grote stad waar van alles beschikbaar is het makkelijker is om zich op te trekken, dan in regio's waar die kansen er überhaupt niet zijn. Als wethouder kan ik laten zien dat we ons er niet bij neer hoeven te leggen. Ik zeg

'Wat we zelf hebben gecreëerd, kunnen we ook zelf aanpakken'

ook niet dat het makkelijk is; er zijn gevestigde belangen en mensen zien snel beren op de weg. Maar we hebben het wel zelf gecreëerd. Dan kunnen we het toch ook zelf aanpakken?"

De moed erin

Haar ambities reiken ver. Voor minder dan 'geen kinderen meer in armoede en geen ongelijke kansen' doet ze het niet. Aan moedeloos worden, doet ze ook niet. Is dat niet tegen beter weten in? "Nee hoor", antwoordt ze nuchter, "Bij die inspirerende scholen zie ik dat het kan. Of ik over tien jaar premier achter mijn naam wil hebben staan? Daar gaat het me helemaal niet om. Ik wil dat er voor de kinderen in de stad gelijke kansen zijn. Daar doe ik het voor!"